

del bosc de Tsarskoie Seló, fimbrats pel vent... Aquell ressò no l'he pogut escoltar mai més, emperò penso que l'identificaria tot seguit. Són coses que no s'obliden... Veritat que em comprèn?

—Bé, parlàvem del vostre ingrés a l'exèrcit...

—Ah, sí! Vaig entrar-hi als setze anys, de cadet, com a totes les acadèmies militars del món. El director del centre era—penso que ja li he dit abans—el general Danilovich i els professors, militars de carrera brillant, convertits en herois nacionals per raó de la guerra amb Turquia l'any 1878, el darrer gran triomf militar rus al segle XIX, iniciat amb la derrota de Napoleó. Imagini's si en tenien de prestigi els militars! Els professors de l'acadèmia anaven carregats de medalles i eren, en general, una mica hermètics i tibats, tot i que molts d'ells coneixien als nostres pares. De totes maneres, les idees que ens inculcaven eren bones. Per exemple, ens deien sovint que nosaltres constituïríem com una mena de garantia per a la seguretat del país. Calia que ens forméssim, que ens eduquéssim, que ens anéssim preparant, emperò amb el desig de que les nostres dots en l'art de la guerra mai no fossin posades a prova. No pas per temença, sinó perquè compenguéssim que el veritable progrés del nostre país havia de recolzar-se en la llibertat i en la pau, encara que aquestes garanties es trobessin avalades per la presència d'un exèrcit molt eficient.

—Ho era molt d'eficient l'exèrcit rus?

—No pas prou per a contrarestar tants d'excessos. S'ha creat molta de literatura entorn del paper que feia l'exèrcit en la vida de la cort Imperial. Més d'una vegada he llegit—amb molta de tristesa—certs comentaris insidiosos, dient que nosaltres formàvem una mena d'exèrcit d'opereta, els generals, caps i oficials del qual, ens movíem amb més facilitat damunt les catifes i entremig de les parets emmirallades i endoassades, que no pas als fronts de combat.

Jo penso que, en certa manera, s'hauria de comprendre que el Tsar es sentia complagut de tenir al seu servei una Guàrdia Imperial eficient i molt ben abillada, d'aspecte una mica massa ampul·lós. A altres bandes ha succeït, i encara succeeix el mateix... Cal pensar també en el simbolisme de la figura del Tsar damunt la vida del poble rus. El Tsar era una mena de semidéu. Calia que es presentés davant dels seus súbdits amb un seguici escaient, l'aspecte extern del qual donés una mica de satisfacció als ideals de triomf i de glòria del poble rus. El lema del país era, en aquells temps: "Autocràcia, ortodòxia i nacionalisme". El deure de l'exèrcit fou sempre el de guardar la màxima fidelitat a aquest lema.

—I els balls, les recepcions, les grans festes?

—Sí, és cert. La vida social era molt intensa i, a més, fastuosa. Els balls celebrats al Palau d'Hivern de Sant Petersburg no tenien parió enlloc del món. La cort russa, en aquest aspecte, s'inspirava en el gust abarrocat de l'Imperi Bizantí i també en el testimoni, llavors encara recent, de Versalles.

D'altra banda, l'exèrcit estava pràcticament en mans

de la família imperial i de la noblesa. Això feia que la presència de militars a les grans festes i recepcions oficials fos cosa gairebé obligada. No oblidí que el meu amic el Tsar Nicolau II tenia una família vastíssima, en la qual hi hauríem trobat més de vint Grans Ducs i Duquesses.

—Tots els Grans Ducs pertanyien a l'exèrcit?

—La major part. Que jo recordi, en el meu temps, gairebé tots tenien una o altra relació amb l'exèrcit: el Gran Duc Vladimir era el Cap de la Guàrdia Imperial; el Gran Duc Aleix era l'Almirall General de la nostra esquadra; el Gran Duc Sergi, Governador General de Moscú; el Gran Duc Pau, Comandant General de l'exèrcit. Anys després aquest càrrec passaria a mans del Gran Duc Nicolau, un excel·lent general, emperò mal polític. En el curs de la Gran Guerra fou substituït pel mateix Tsar, una mica abans de la desfeta.

—Tan bon militar era el vostre amic el Tsar?

—Nicolau II es va situar enfront del Gran Quarter General per qüestions de prestigi i per tal de donar confiança als combatents. Eren raons psicològiques. Pensi que fins i tot el mateix cesarevich fou conduït al Gran Quarter General...

—Perquè l'anomeneu cesarevich i no tsarevich, com s'escriu sovint?

—Perquè el mot tsarevich ja no s'emprava en el meu temps. S'abandonà al segle XVIII. El significat venia a ésser el mateix, de totes maneres. Tsarevich vol dir "fill del Tsar" i cesarevich, "fill del Cèsar".

—Qui manava realment l'exèrcit quan Nicolau II es féu càrrec del Gran Quarter General?

—El general Alexeief, cap de l'Estat Major, un gran estratega.

—Parlàvem dels Grans Ducs pertanyents a l'exèrcit. Ens hem deturat en tractar del Gran Duc Nicolau...

—Sí, és clar, hem fet una disgressió per a parlar de la guerra, tema ben ingrat, per cert. Un altre membre de la família imperial amb dedicació militar, en el meu temps, era el Gran Duc Sergi Mikailovich, capdavanter de l'Artilleria; en canvi el Gran Duc Nicolau Mikailovich, germà seu, es caracteritzà sempre per les seves idees republicanes... Que jo recordi, en aquests moments, de militar d'alta graduació parent del Tsar no n'hi havia cap més.

Sota d'aquest estament màxim existia l'alta societat russa, a la que pertanyien unes quatre o cinc mil persones, sols a la ciutat de Sant Petersburg.

El gran error del Tsar Nicolau II—jo el veig ara, car llavors tampoc ho comprenia—va ésser deixar de banda les noves classes poderoses: els industrials, els comerciants i una immensa majoria dels intel·lectuals del país, que es sentiren ferits en el seu amor propi i orientaren l'activitat política envers la gran Revolució.

—La Revolució tal vegada intentava combatre un estat de coses que sols afavoria un nucli minoritari...

—Potser sí, jo no ho nego. Com pot comprendre ara ja no em cega pas la passió. Qualsevol sistema polític té defectes. I el dels Tsars en tenia molts. De totes maneres, existeixen solucions més racionals que no pas l'assassinat a ultrança.